

Duhovnik, profesor, naravoslovec, polihistor, politehnik, samouk Mihael Peternel se je rodil 22. septembra 1808 na domačiji Laniše, ki je nekoč spadala k Podjelovemu Brdu, sedaj pa k Podlanišču v občini Cerkno. V cerkvenem oziru je kraj njegovega rojstva takrat spadal k Novi Oselici, kar velja še danes.

Zapis v knjigi rojstev, ki jo hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani

O Mihaelovem očetu Jožefu je malo znanega, pač pa vemo, da je Jožefov oče Blaž prekupčeval s platnom vse tja do Trsta. Ime kmetije Laniše priča, da so na njej med drugim pridelovali in najbrž tudi predelovali lan. Za Mihaelovo mater Nežo imamo osnovne podatke, saj ji je sin dal vzidati spominsko ploščo v zid cerkve v Novi Oselici. Mama Neža je bila preverjeno doma v Gorjah pod Poreznom, in sicer pr' Frencietu.

Mihael je obiskoval glavno šolo v Idriji med letoma 1818 in 1821. Nato se je šolal v Gorici v letih 1821 in 1822, v Celovcu do leta 1823 in v Ljubljani do leta 1829. Filozofijo je študiral na liceju v Ljubljani od leta 1829 do 1831, nato pa teologijo do leta 1835, prav tako v Ljubljani. V duhovnika je bil posvečen leta 1835. Opravljal je dušno pastirstvo na Dobrovi pri Ljubljani leta 1835, nato v Moravčah do 1839, v Poljanah nad Škofjo Loko do 1843, v Šmartnem pod Šmarno goro v letih 1843-1850 in v Vodicaх do 1852. Leta 1851 je opravil učiteljski izpit.

Na predlog cerkljanskega rojaka, matematika dr. Franca Močnika (1814–1892), takratnega šolskega svetnika in nadzornika ljudskih šol v Ljubljani, je bil Peternel imenovan za prvega ravnatelja na novo ustanovljene trirazredne ljubljanske realke. To funkcijo je opravljal med letoma 1852 in 1860. Na realki je tudi sam poučeval, in sicer religijo, prirodoslovje, fiziko in kemijo. Predčasno je bil upokojen leta 1874. Umrli je v Ljubljani, 6. avgusta 1884. Pokopan je bil na Navju v Ljubljani, kjer spomenik njemu v čast še stoji.

Mihael Peternel je bil zelo dober učitelj, praktik in samouk. Njegova dela nam izpričujejo tudi izredno skrb za lepo domačo besedo. Praktično ni področja v takratnem naravoslovju, na katerega se ne bi spoznal.

Leta 1842 je pripravljal poljansko mladino na Sončev mrk, ki je bil 8. julija 1842 viden v naših krajih. V Šmartnem pod Šmarno goro je opazoval razelektritvene pojave ob nevihtah (korona, Elijev ogenj, Elmov ogenj). V Vodicaх je izdelal lasten, Bainov telegraf (imenovan po Aleksandru Bainu), s čimer se je povezal s kolegom v Zapogah. Ker se je oblastem zdelo njegovo početje nevarno, so mu prepovedali namestitve vodov. Dobro je obvladal tudi fiziko in za njen kvaliteten pouk je sam izdelal številna učila. Rad je opazoval zvezdno nebo. Vojvodino Kranjsko je opisal tako dobro, da so njegova besedila bila na samem cesarskem Dunaju za vzor zemljepisnih predstavitev krajev, pokrajin in ljudi. Skupaj z dr. Francem Močnikom je sodeloval pri izdaji Vegovih logaritmovnikov. Z vsem srcem se je ukvarjal tudi s slovenskim botaničnim, kemijskim, geometrijskim in drugim strokovnim izrazoslovjem.

V svojo hribovito domovino je prinesel prve gomolje georin ali dalij, ki so doma v Mehiki, in to okrasno rastlino naturaliziral na naših tleh. Bil je tudi odličen svetovalec in načrtovalec pri gradnji hiš, skednjev, kozolcev in hlevov ter mestne razsvetljave.

V Ljubljani so po Peternelu imenovali ulico, ki povezuje tik za Univerzo, pod njeno veliko zbornično dvorano, Gosposko in Vegovo ulico. Do današnjih dni so se zaradi znanih zgodovinskih dogodkov v teh krajih ohranili le redki Peternelovi osebni predmeti: uteži za tehtanje volne in dlake v klobučarstvu, tolkalo, daljnogled ter konjsko sedlo.

Peternel je podaril cerkvi sv. Janeza Nepomuka v Novi Oselici tudi lep kelih s pateno vred. Kelih, izdelek Matevža Schreinerja (1812–1883), ima vgravirano darilno besedilo: **Sto. Joanni Nepomuceno in Nova Oselica Michaël Peternel sacerdos 1879**. Na kelihu so upodobljeni nadangel sv. Mihael, sv. Janez Nepomuk in sv. Jožef z Jezuškom.

V zvezi s Peternelovim projektiranjem omenimo Pirhovo hišo na Mlakah ob sedanji cesti Tolmin-Idrija in domačo rojstno hišo, ki je bila na njegova pozna leta predelana.

Peternel je tudi dal za Slovence pomembno pobudo, da se svetovno znanemu matematiku slovenskega rodu, Juriju Vegi (1754–1802), čigar 200-letnice smrti smo se spominjali lani in čigar 250-letnico rojstva bomo počastili prihodnje leto, postavi primeren spomenik.

Kaj pravzaprav povezuje Laniše in Pirhove na Mlakah? Nekoč se je laniška Marija, Mihaelova sestra (roj. 1815), poročila z Jernejem Pirihom na Mlakah, na Lanišeh pa je Mihaelova generacija ostala brez potomstva. Da kmetija ne bi propadla, je bil njun prvorojeni Pirhov sin Janez (roj. 1833) že kot majhen otrok določen za gospodarja na Lanišeh. Ustno izročilo pravi, da so ga tja gor prinesli v košu. Od takrat je na kmetiji Laniše priimek Pirih, ne pa Peternel. Vzgajali so ga stari starši in je res postal laniški gospodar, ki je tudi zgradil novo hišo (1872/73), in sicer po omenjenem Mihaelovem načrtu, ki je bil narejen za Pirhovo hišo na Mlakah.

Peternelova pisna dela

1. Schule und Leben insbesondere Realschule und gewerbliches Leben.
2. Andeutungen wie und wem die Realschule zu beachten und zu benützen sei, insbesondere in unserem Vaterland Krain.
3. Andeutungen zur Vaterlandskunde von Krain.
4. Errichtung der k. k. Unterrealschule in Laibach.
5. Geographische Skizze des Herzogthums Krain.
6. Imena, znamenja in lastnosti kemiških pervin.
7. Jahresbericht der k. k. selbstständigen Unterrealschule in Laibach veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres. 1853.